

Foto: Ivo Pervan

1001 dalmatinac

Priredio Mladen Vuković

Split, 2025.

PAS DALMATINER U HRVATSKOM PJESNIŠTVU

U Hrvatskoj je osam zaštićenih autohtonih pasmina pasa, a među njima je i pas dalmatiner s prepoznatljivim crnim (ili smeđim) pjegama ili točkama na bijelom krznu. Dalmatiner je i najopjevanija pasmina u hrvatskom pjesništvu, a tome je jamačno pridonijela u popularnost američkih animiranih i igranih filmova s pričom o 101 psu dalmatincu, bolje reći dalmatineru. 1961. producent Walt Disney je snimio animirani film *101 dalmatinac*, a drugi nastavak *Pecova avantura u Londonu nastao je 2003.* 1996. nastao je i igrani film *101 dalmatinac*, a nastavak te kriminalističke komedije *102 dalmatinca* snimljen je u Hollywoodu 2000.

Naslov filma ušao je u svijet mašte svakog dječaka nakon sjajnog Disneyeva istoimenoga crtanog filma o dražesnim lijepim crnobijelim psićima, koji su ime dobili vjerojatno po svojoj postojbini Dalmaciji, odakle je uz nekoga dubrovačkog mornara prvi dalmatiner stigao u Ameriku nakon 1492. godine.

Mogli bismo dalmatinera iskoristiti za još jači brend našega turizma, jer poput njihove kože, i Jadran je prošaran sa zlatnim kamenim pjegama – s 1246 otoka, kao iz neke naše čarobne priče iz 1001 noći. Prvi pisani dokument u nas o dalmatinskom psu napisao je 1374. đakovački biskup Petar Horvat, a pas je naslikan i na uljima na platnu u crkvi Gospe od Anđela i Franjevačkom samostanu u Zaostrogu. Dalmatineru je posvećen i prvi obojani (kolorirani) zlatnik "Dalmatinski pas" s nominalnom vrijednošću izraženom u kunama, težine 1 unca (31.103 grama) čistog zlata izrađena u 101 primjerak i predstavlja jednu od najljepših kovanica koja je ikada proizvedena u Hrvatskoj. Sve o ljepuškastom dalmatineru napisao je trojac Ante Udovičić, Davor Martić i Perica Tucak u raskošnoj monografiji *Pjegavi dragulj / Dalmacija je moj dom* (Split, 2024.).

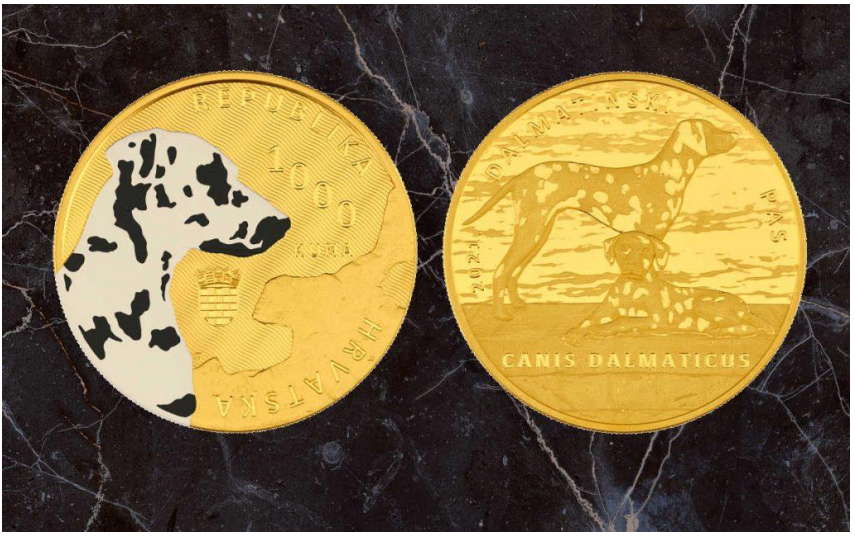
Taj pas s crnim točkama živi i među točkama u hrvatskim književnim djelima, objavljeno je više priča i poučnih knjiga o „pjegavom dragulju“. Bože Ujević suautor je slikovnicu *Priča o dalmatinskom psu* (Split, 2007.) koju je ilustrirao Zoran Perdić Lukačević, a Mara Ožić-Bebek objavila je zbirku priča za djecu na hrvatskom i engleskom jeziku *Zovem se Donna, a ti?* (Imotski, 2014.). *Dalmatiner se kroz Samobor vraća kući* naziv je izložbe ilustracija koja je u rujnu 2021. otvorena u maloj dvorani Galerije Prica. Izložbi je prethodila serija slikovnica o dogodovštinama psića dalmatinera Bena, koji se, vrativši se s obitelji iz SAD-a u Hrvatsku, već prvog dana izgubio i kroz 10 nastavaka priče diljem Dalmacije doživljava niz avantura prema priči Roberta Škiljana uz crteže Maje Cipek i Nike Baruna. Slikovnice *Dalmatiner se vratio kući* u kojoj obitelj sa psom dalmatinerom obilazi Split, Sinj, Komižu, Hvar, Bol, Brela, Park prirode Biokovo i Zaostrog 2021. objavila je Turistička zajednica Splitsko-dalmatinska u deset jezičnih verzija (poljski, češki, slovenski, engleski, njemački, francuski, talijanski, kineski, korejski i hrvatski jezik).

Još je bogatija poetska ogrlica oko slavnog pasića, mnogi su ispjevali pjesme svom kućnom ljubimcu, kao u pjesmi *Dalmi* Vesne Jurković. Zakoraknuo i u rock glazbu, primjerice u pjesmi “101 dalmatinac” splitske hip-hop rock skupine "The Beat Fleet", objavljenoj i u instrumentalnoj verziji 1997. (doduše tekstopisci Saša Antić i Mladen Badovinac su mislili na njih sedmoricu Splićana među 101 Dalmatincem), a više puta se spominje i u pjesmama kalifornijske grupe Sublime. Ivan Slamnig u pjesmi *Ich weiss nicht was soll es bedeuten* (Ne znam što bi to trebalo značiti) ucjepljuje i stih *und ich bin kain Dalmatiner / ehnti tschatschine Rogge*. Evo deset pjesama suvremenih hrvatskih pjesnika koji su mu ispjevali pjesmu, akrostih, sonet ili poemu.

Mladen Vuković

Slika nepoznatog majstora u Franjevačkom samostanu u Zaostogu

Zlatnik „Dalmatinski pas“ Hrvatske narodne banke

VESNA PARUN
(1922. - 2010.)

D A L M A T I N E R

Hitar, bistar, plemenit.
Kažu da san vitropir.
Nisam bulldog. Nisam doga.
Stasa gipka kano zvir.

Cezar? Šon ispod Štucija?
Bura od Bone? Brik? Barzoj?

Volim boks i vaterpolo,
košarku i mini-golf.
Ne sićan se dida svoga.
I ča bi van reka još?

Meni vila ponad zipke
naredila: biraj!
Gitaru, crno-bile tipke,
ol' bubanj. Da sviram?
Fala lipa! Niman sluha.
Ne gren u disko-klub.
Nadalina divni kuha:
njoj ću biti muž!

Onomad se za oluje
privrnija čamac.
Skočim. Plivam protiv struje.
Zgrabim krmu, pramac.
Vamo, namo. Livo, desno.
Stoj, okreni, upri, ne daj!
Drž' kormilo, steži veslo!
Netremice u val gledaj!

I tako san ni pô muke
bez dresure i obuke
postao sa dva-tri trika
– spasilac utopljenika.

Ča me gledaš? Čau-vau?
Bome nisam karijerist.
Dosta mi je plivat kraul,
lovit ribu, pit i jist.

U večernju skulu gren
al' je učo malo glup.
Zec me prigazija skoro.
Glavon san udrija u stup.

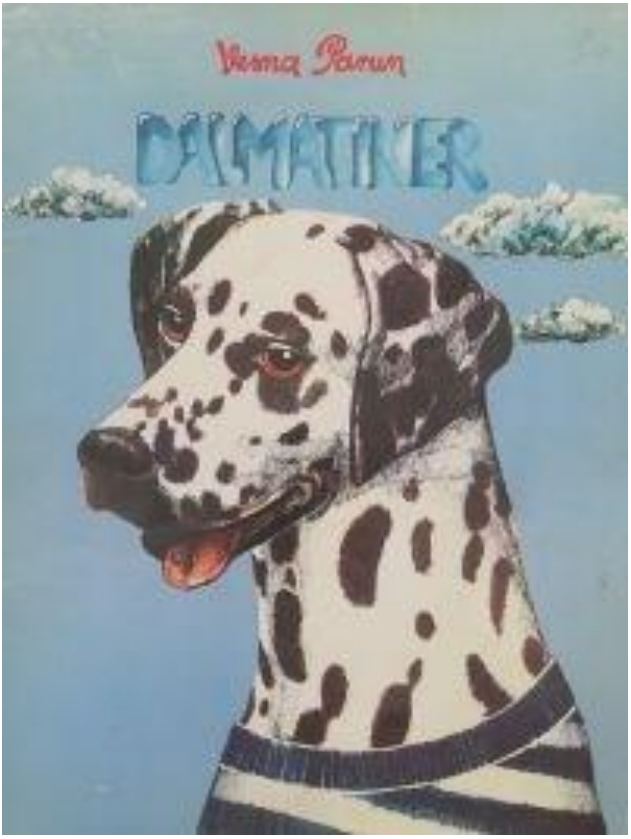
Svatko ima svoju kob.
Suđenice, mračne prelje.
Slomit možeš skočni zglob
ustajući iz fotelje.

Ma ča zglob. I oba kuka!
Još navijam za Ajduka,
ali samo iz hobija.

Bili! … Bili! …
Naprid! Gol!

An-ha, ko ima više para,
njegova je cura. Zna se.
E, baš san se razočara
i u jude i u pase.

Nisan Darko Lepoglavski,
slavni šarplaninac.
Ni škotski ovčar dugodlaki,
nego
Ringo
dalmatinac!

Ratko Janjić Jobo, 1982.

LILJANA KABIĆ
(1928. - 2011.)

DALMATINERI

Kakvi ono ljepotani
po splitskoj se rivi kreću?
Roditelji dalmatinci
gordo vode svoju djecu.

Poznati ti vitki psići
bijeli sa crnim točkama
najljupkiji su i najbolji
među psećim svim kastama.

Pred njima je njihov gazda
podignute glave hoda
ponosan na vjerne psiće
dalmatinskog starog roda.

Svud po svijetu oni šeću
razigrani, dragi svima
oči su im sjajne, blage
sretan onaj tko ih ima.

Denka Marinković

MARELA MIMICA
(1936. - 2014.)

DOBRI D

Deveti je **d**ecembra, **d**eset sati je
- **Dú**ga je nad nama - **d**ahne **D**ijana.
Vidi, **d**ivna je.
Dijana i **D**anijela, **d**vije **d**ugokose
djevojčice **d**ugo se **d**ruže, od **d**rugoga
dana u **d**rugom razredu **d**rage škole.
U **d**vorište pred njihovim **d**omom
dotrči **D**agi, **D**ijanin **d**vogodišnji
dalmatiner, da se igra s **d**jecom.
- **D**obar **d**ečko, **d**ođi i **d**onesi moj **d**nevnik.
Ostao je u **d**nevnoj sobi.
Dogi odjuri i evo ga s **d**nevnikom za **d**vije minute.
Danijela se **d**ivi kako **d**obro sluša.
- **D**anas će **d**obiti **d**vostruki **d**oručak.
Dat ću mu **d**vije **d**ebele friške kosti -
doda ponosno **D**ijana, i svježi **d**vopek.
Druželjubiv je i poslušan. Postao mi je
dragi prijatelj.
Djed mi ga je **d**arovao prošle go**d**ine za
rođen**d**an. **D**anas ću ga posjetiti i **d**ovesti
Dogija sa sobom. Neka se oba**d**va **d**obro razvesele.

Iz rukopisa *Plamsaji*, Split, 2014.

Denka Marinković

LUKO PALJETAK
(1943. - 2024.)

101 DALMATINAC

Kapute od njih napravit su htjeli
i kape, jer su slični hermelinu,
ipak još koža na njima je, bijeli
snijeg ispod kojeg crne ruže sinu

nalik na sjajnu dugmad, vitkih šapa
između sebe ćakulaju bučno
čakavski, stara odlična su klapa
kad se pod voltom gradi nježno zvučno

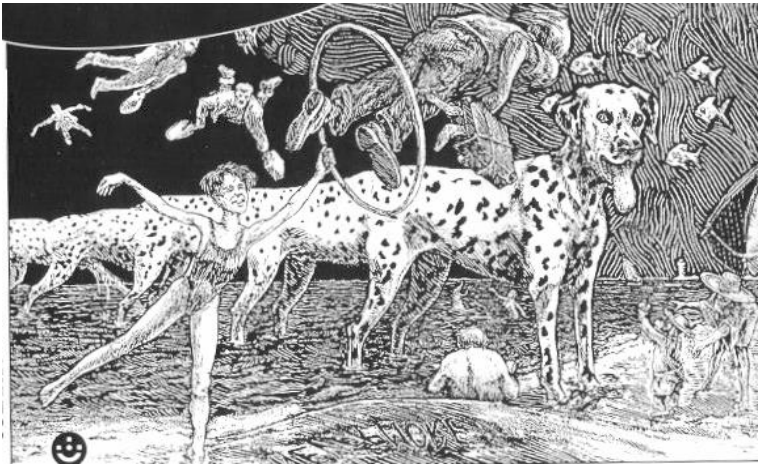
stepenište do izabrane cure
što u san tone poput porculana;
znaju - krv nije voda, to se zna -

briškulu igrat do u osvit dana,
a zatim natrag u crtić odjure
brojniji za još jednog - to sam ja.

Sabrane pjesme, Split, 2018.

Denka Marinković

Alem Ćurin

JAKŠA FIAMENGO
(1946. - 2018.)

STO I DRUGI STOIJEDAN

Sto i jedan zna se tko
zabavlja se mahnito
svaki svoje šare ima
i pravi se važan s njima
svaki ima vlažnu njušku
Porporelu, Matejušku
svaki ima dušu largu
Arsenal i Kalelargu
svoju pjacu, svoju rivu
svoju pravu, svoju krivu
zna se svaki i pretvarat
cure ljubit i osvajat
trošit se a ne umarat
propisno se izležavat
svaki zna gdje dignut nogu
svaki je za pseću slogu

Sve se mislim, dok ih ima,
evo me, i ja ću s njima
dok je dobro svakom psiću
sto i drugi rado bit ću

Morsko i druga mora, Šibenik, 1998.

ZVONIMIR PENOVIĆ
(1948.)

DALMATINER

Pa kako da opišem njega:
Prije i poslije svega
on se upotrebljava kao pas,
a od glave do repa
iz pjega se sastoji njegov stas.
I ma koliko pazio da se ne uprlja
opet je pun mrlja,
kad ni uz najbolju njegu
ne može izbrisati niti jednu pjegu.
A kad trči, ili hvata zalet,
njegove pjege igraju balet.
Još dok je u mami spavao on se isprljao,
jer je od mila do nedraga mangupski srljao.

Denka Marinković

NEDA MIRINDA BLAŽEVIĆ-KRIETZMAN
(1951.-2021.)

POVIJEST PSA DALMATINCA

Rimski car Dioklecijan poslao me u Egipat
da nađem njegovoj kćerki Valeriji egzotičnog
psa kakvog još nitko u Europi nije vidio.

Trgovac iz Solina, Dalmacija, travanj 292. A.D.,
iz knjige Edwarda Gibbona (1737/94.)
Slabljenje i pad Rimskog carstva

Stigao sam u .Aleksandriju u predvečerje.
Na prvi pogled ništa neobično;
zlatne mačke lutaju suncem ispečenim ulicama,
slani miris Mediterana
pritišće svom težinom vjetrovite ulice,
svjetlo bez bridova boji kameni Svjetionik
na obližnjem otoku Pharosu
u kadmijski-žuto.

Umoran, hodam kroz prenapučen grad
kad odjednom, hram s reljefom istočkanog psa
koji trči poput buntovnog sna
uz faraonova bojna kola
zaustavlja me.

Nikad prije nisam vidio psa
s tako glatkim, bijelim kaputom
poprskanim crnim otocima.

Drugo jutro, prije zore,
odlazim na tržnicu
na trgu Kleoptarina Obeliska

u potrazi za još neviđenim.

I koga nalazim? Arapskog brata
koji čuči pokraj stelje
s tri bijela psića
i dva odrasla istočkana psa.

»Psići se rađaju bijeli zato što su nedužni
i neokaljani zemaljskim grijesima.
Nakon prvog rođendana, bog rata
oslikava njihova bijela tijela
mračnim oblacima, pripremajući pse
za crnilo rata«,
kaže uzgajatelj pasa
dok osmijeh svjetla i tame
polako prolazi
njegovim faraonskim licem.

Zadovoljna prirodom, instinktima
i ljepotom egipatskih pasa,
Valerija, kćerka cara Dioklecijana,
radosno je uzviknula:
»Zar ne izgledaju kao dalmatinska obala?

Istočkani uzduž i poprijeko suncem
i opaljenim otocima!
Zvat' ću moje psiće Dalmatinci!«

Mog imena, naravno, nitko se ne sjeća.

Mappa Mundi, Zagreb, 2006.

Denka Marinković

NIKŠA KRPETIĆ
(1953.)

101 DALMATINAC

Kad se cila klapa zbroji,
u maškaran judi moji –
sto i jedan dalmatinac.
Biži tovar, krava koza,
fratar, Tarzan, namuroza,
kukuriče stari pivac.

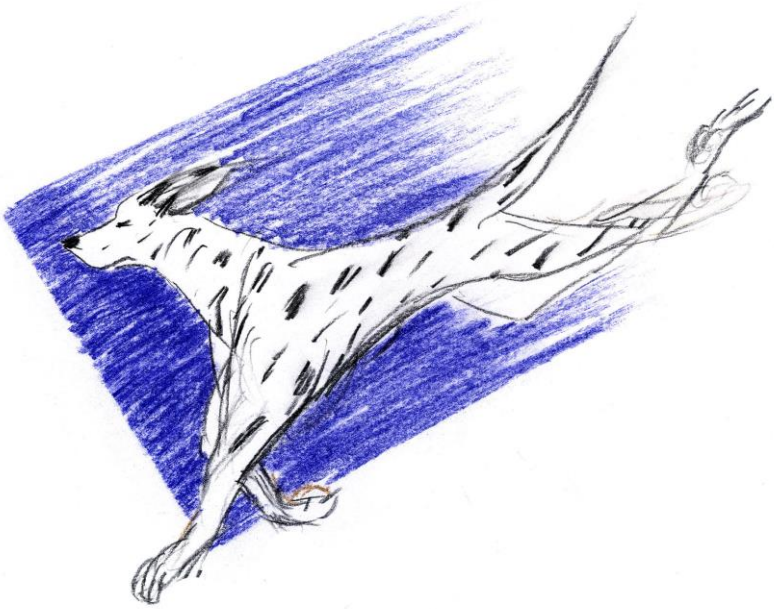
Odakle su ovi pasi,
sveti Duje, ti nas spasi,
pojist će nan sve ovčice.
Zauzeli sve su kale,
gone zviri vele, male,
pobignimo u brodice.

Sto i jedan laje pas,
a šef im je gorostas,
biž'mo, maške, mijau, mijau!
Av, av, av!

Sto i jedan dalmatinac,
karnevalski skače živac.
Sto i jedan dalmatinac
feštaju i prave svinjac.

Balaju, na Krnju laju,
u ritmu se gingolaju,
spli'sku rivu pituraju.

Glazba: Nikša Krpetić

Denka Marinković

ROBERT MARIĆ
(1958. - 2022.)

DALMATINKO

Danas je tvoj prvi lov – reče gospodar Vinko,
dok je veselo i uzbuđeno repom mahao Dalmatinko.
- Lovit ćemo patku masnu
i prirediti večeru slasnu.

I upute se polako zorom,
hodajući tihim hodom,
s puškom na ramenu gospodar Vinko
i njegov hrabri i odani Dalmatinko;
dok su pijetli budili selo,
kukuriječući svoju pjesmu veselo.

Nakon duga hoda drumom
i hladnom i mračnom šumom,
stara sova s grane uteče,
a gospodar Vinko reče:
- Evo, tu ćemo stati
i divlje patke dočekati;
iza ovog žbuna ćemo se skriti,
dok ne dođu, malo se odmoriti.

Odjednom se ukoči Dalmatinko.
Aha, tu su! – usklikne gospodar Vinko.
Razlete se patke na sve strane,
zašuštaše na stablima grane.

Bum! Bum! – opali iz puške stari Vinko,
kao strijela potrči naš Dalmatinko.
Donesi! Donesi nam patku slasnu! – viknu Vinko –
- Eno, tamo u močvaru je pala, Dalmatinko!

Dotrči u čas do močvare Dalmatinko
i vidje kako ranjen pliva patak Dinko.
U močvaru hrabro Dalmatinko skoči,
hladna voda preko glave ga smoči.

Ovaj put odluči ne poslušati gospodara
i spasiti patka da ga ne proguta močvara.
Odgura ga njuškom pjegavom na zemlju suhu
i on skoči, otrese vodu na jutarnjem propuhu.
- Ne boj se, ništa ti neću,
rana je mala, imao si sreću.

Dalmatinko! Gdje si, Dalmatinkooo! –
- dozivao ga je izdaleka gospodar Vinko.
Ali Dalmatinko stane lizati ranjeno ptičje krilo,
a patak Dinko ga zahvalno pogleda i bude mu milo.
- Ovo će ti biti od pomoći,
i sebi sam ranu lizao jedne noći,
sutra mi je bilo puno lakše -
- reče Dalmatinko i repicom zamaše.

Uzalud je lovac dozivao Dalmatinka,
koji je liječio ranu patka Dinka.
U potragu se zanjim dade,
Al' uskoro mu ponestane svake nade,
jer trstika je tu visoka bila
i obojicu ih od pogleda skrila.

Vidjevši da se uzalud muči,
stari Vinko se zaputi kući,
pitajuć' se, ne puštajući glas:
kamo je nestao njegov vjerni pas,
ne znajući da je Dalmatinko spasio patku,
tako lijepu, šarenu, pernatu i slatku.

Čuvao je Dalmatinko Dinka cijele noći,
ližući mu ranu, u nadi da će brzo proći.
Umorne mu se sklope oči tik pred svanuće,
i on usnu svoje selo i lijepe bijele kuće.

Kva! Kva! Kva! – zakvače veselo patak Dinko,
i iz lijepog sna prene se naš Dalmatinko.
Nestalo je rane s Dinkova krila,
kao da nikada tu nije ni bila.

Ja sad idem, ne trebam ti više – reče Dalmatinko –
- uskoro će doći druge patke, pa poleti s njima, Dinko.
Kva! Kva! Kva! – pozdravi ga tužno patak Dinko –
- Drago mi je da sam te upoznao, lijepi Dalmatinko.

Što ću sada? – mislio je putem Dalmatinko –
- Ako se vratim, hoće li me grdit' gospodar Vinko?
Pomislit će da sam pojeo patku slasnu i masnu,
a ja sam samo dobrotom izvršio zadaću časnu.

No iz misli ga nevesela slika prenu:
Ivo i Ilko tukli su malog Antu u tom trenu,
u žbunje mu bacili i školske knjige,
jer oni za školu nisu vodili neke brige.

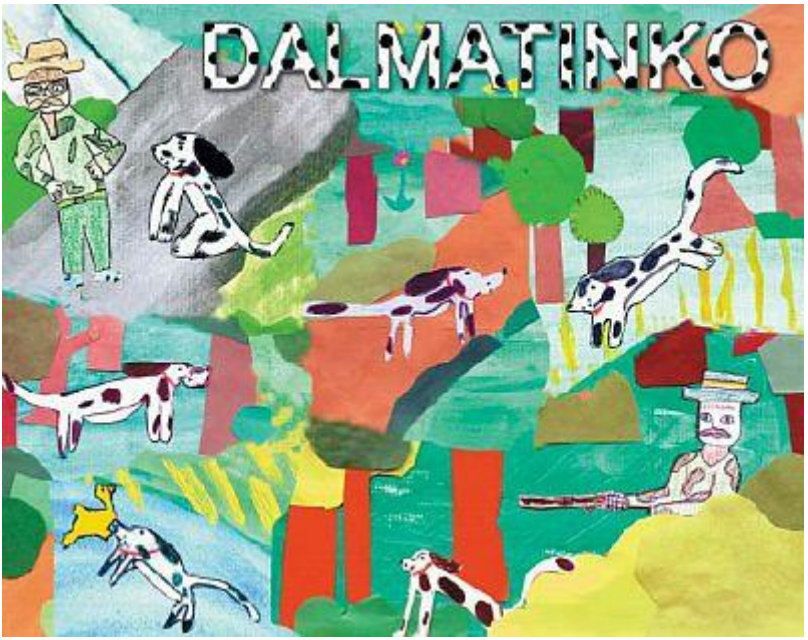
Ta nepravda naljutila je Dalmatinka,
kao lav skoči na Ivu, zareži na Ilka.
Zločesti dječaci pobjegoše tako brzo da se to ne pamti,
A Dalmatinko otrči u žbunje i donese školsku torbu Anti.

Pođi sa mnom, hrabri psiću,
uživat ćeš u jelu i piću –
- pozva Ante Dalmatinka svojoj kući –
sad me nitko više neće moći tući.

Tata! Mama! Ovo je moj prijatelj, Dalmatinko;
da nije njega bilo, pretukli bi me Ivo i Ilko.
Ime mu na ogrlici piše,
nek' bude u obitelji jedan više.

Svi ga u kući toplo prime,
pa Ante u krevetu zaspa s njime.
No dok Ante snivao je sretno,
Dalmatinko kroz prozor skoči spretno.

I ode, ne znajući kamo,
u novu pustolovinu, negdje tamo...

Dalmatinko, OŠ Bijaći, Kaštel Novi, 2003.

MLADEN VUKOVIĆ
(1958.)

101 DALMATINER SE VRAĆA KUĆI

Waltu Disneyju (1901. - 1966.)

Možda je naš prvi pas
bijeli prapas doslovce
čuvao Delmatima ovce
od ptičara, goniča as

Možda je Hrvata od Karpata
pratio, možda još od Irana
u stopu slijedio mu je ata
il' ga čekao na obali Jadrana
s lirom naslijeđenom od Ilira
gdje uspavanke djeci svira

Zatim se molio Bogu
na *Posljednjoj večeri*
naslikan je u Zaostrogu
šetao se gradom Salonom
dalmatinerom ga prozvali
danas puzi kućnim salonom
kao najljepši pas se hvali

Pastirski posao sveti
naplatio odmorom ljeti
nasunčao se na plaćama
i neke mu dlake pocrnile
pa mu koža mu popjegana
možda su to bile kockice
vrijeme obrisalo šahovnice

*

S ribarima je ribu lovio
s dubrovačkim mornarima plovio
a nakon jednog brodoloma
došao do američkog doma
dospio među Indijance
oko vatre plesao tance
s njima skupljao skalpove
ganjao bljedolike lopove
krzna divljih bizona
nalazio slavu šampiona
u vihoru građanskog rata
Sjevera i Juga bijaše
čuvar 167 Hrvata
što "Johny Rebovich" ih zvaše!

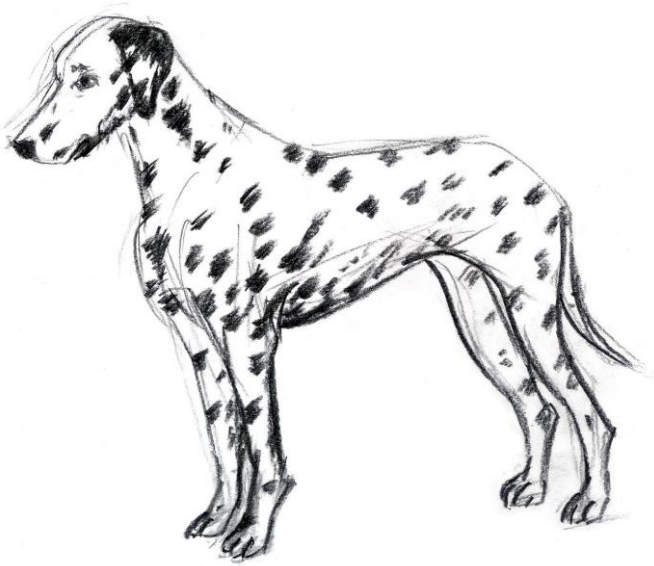
*

Rođak Pongo u Hollywoodu
svjetsku slavu promicao
o crtiću "101 dalmatinac"
uvijek pričati budu
njegovu sreću s Perditom
svi pokušavaju imati
sreća će koljenu tom
stotinu potomaka dati
a crnobijela Cruella
ta vještica je htjela
oderati njihove kože
za skupocjene bunde
samo što ne poželi, Bože,
da se s bokserom u tri runde
u ringu za život glože

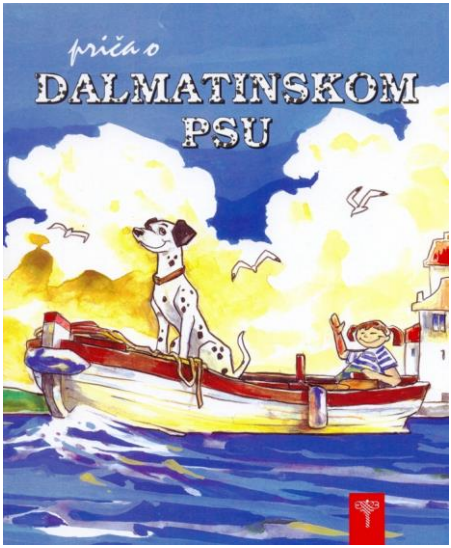
al’ Dobro pobijedi na kraju
svi poživješe u psećem raju

*

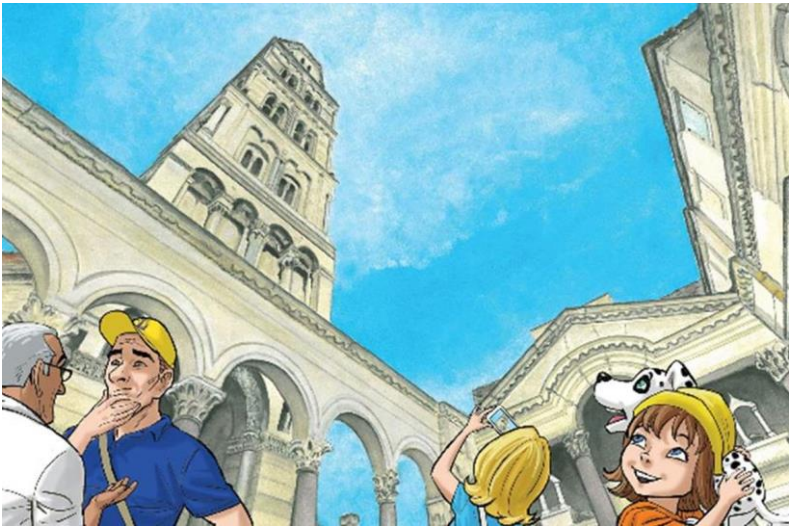
Nakon burnih stoljeća
lutanja bijelim svijetom
jednoga rascvjetanog proljeća
vrate se dalmatineri u svoj dom
u slobodnu hrvatsku postojbinu
plavetnu Dalmaciju finu
svijetom proživješe svašta
u Lijepoj našoj odmara im mašta!

Denka Marinković

Ilustrator Zoran Perdić Lukačević

Maja Cipek i Niko Barun

KAZALO

DALMATINER U HRAVTSKOM PJESNIŠTVU 2

VESNA PARUN
Dalmatiner 5
LILJANA KABIĆ
Dalmatineri 8
ARELA MIMICA
DobriD 9
LUKO PALJETAK
101 dalmatinac 11
JAKŠA FIAMENGO
Sto i drugi stoijedan 13
VONIMIR PENOVIĆ
Dalmatiner 14
NEDA MIRINDA BLAŽEVIĆ-KRIETZMAN
Povijest psa dalmatinca 15
NIKŠA KRPETIĆ
101 dalmatinac.....18
ROBERT MARIĆ
Dalmatinko.....20
MLADEN VUKOVIĆ
101 dalmatiner se vraća kući 24